

Nærings- og fiskeridepartementet
Eierskapsavdelingen

Deres ref.:

Vår ref.:

Dato: 4. april 22

Innspill til arbeidet med ny eierskapsmelding

Det vises til møte i eierskapsavdelingens kompetanseforum 3. mars i år om planer for ny eierskapsmelding. Under forumet ble det invitert til å gi innspill til arbeidet med ny melding. Kontaktpunktet takker for muligheten til å gi foreløpig innspill.

Kontaktpunktet viser til at staten har forpliktet seg til å fremme de internasjonale standardene for ansvarlig næringsliv, som OECDs retningslinjer for flernasjonale selskap og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter - UNGP.¹ Det er selskapene og styrene som må ta avgjørelsene og utføre arbeidet, men Kontaktpunktet er opptatt av at selskaper der staten er eier må få tydelige krav fra norske myndigheter om at standardene for ansvarlig næringsliv bør etterleves, og at disse kravene må gjenspeiles i eierskapsmeldingen.

De bør også få god veiledning i eierdialogen om hva det innebærer å etterleve disse standardene og å gjøre aktsomhetsvurderinger. Dette blir ytterligere aktuelt i lys av åpenhetslovens krav til selskap om å gjøre aktsomhetsvurderinger i tråd med OECDs retningslinjer. Med åpenhetsloven stilles det nå rettslige krav til alle selskap, ikke bare statseide, om å fremme respekt for menneskerettigheter og anstendig arbeidsforhold, og gjøre aktsomhetsvurderinger i tråd med OECDs retningslinjer og UNGP. I hvilken grad åpenhetsloven også setter krav til eiere er uavklart, men det bør ikke være tvil om at staten som eier setter krav om at selskapene etterlever åpenhetsloven og følger opp disse kravene på en tydelig måte.

¹ Kontaktpunktet viser til regjeringens tydelige forventninger til ansvarlig næringsliv som uttrykt fra NFD og UD på sine nettsider: <https://www.regjeringen.no/no/tema/naringsliv/internasjonalt-naringssamarbeid-og-eksport/samfunnsansvar/id603511/>

Kontaktpunktet minner i denne sammenheng likevel om at forventningene til å etterleve OECDs retningslinjer som går utover kravene i åpenhetsloven. Eierskapsmeldingen må bygge både på åpenhetsloven og de videregående forventningene i OECDs retningslinjer.

Det er av stor betydning at staten som eier krever at statseide selskap er rollemodeller for andre selskap når det gjelder respekt for menneskerettigheter og etterlevelse av standardene om ansvarlig næringsliv for øvrig. På dette området kan det også være nødvendig å utforske mulighetsrommet for styrket oppfølging gjennom eierskapsdialog.

1.1 Utviklingen går i retning av mer formell regulering og lovbestemte krav

Kontaktpunktets næringslivsundersøkelse fra 2020 viser at de færreste selskap gjør aktsomhetsvurderinger med hensyn til menneskerettigheter, og flestepartene av de som gjør aktsomhetsvurderinger gjør det i egen virksomhet, og ikke i leverandørkjeden. Det er også erfaringen i andre land, og flere land vedtar derfor nye lovkrav. I Norge trer åpenhetsloven i kraft 1. juli i år. Tyskland og Frankrike har vedtatt lovgivning som stiller krav til aktsomhetsvurderinger når det gjelder menneskerettigheter og miljø. EU har lagt frem et direktivforslag med krav til aktsomhetsvurderinger når det gjelder menneskerettigheter og miljø, i tillegg til kravene knyttet til bærekraft i finanssektoren og selskapsrapportering om bærekraft.

Dette er utviklingstrekk som må reflekteres i eierskapsmeldingen.

1.2 Statens plikt til å beskytte mot menneskerettighetsbrudd, herunder brudd på grunnleggende arbeidstakerrettigheter og faglige rettigheter, fra næringslivet – særlig for statseide selskap

Det vises til UNGPs pilar 1 og statens plikt til å beskytte menneskerettighetene, der det slås fast at staten skal beskytte mot overgrep mot menneskerettighetene fra tredjeparter, herunder selskaper, innenfor landets territorium og/eller jurisdiksjon. Dette krever egnede tiltak for å forebygge, etterforske, straffe og avhjelpe slike brudd gjennom virkningsfulle retningslinjer, lover, forskrifter og rettsavgjørelser. Eierskapsmeldingen er ett slikt tiltak.

I the state-business nexus, UNGP prinsipp 4 – 6, slås det fast at staten bør treffe ytterligere tiltak for å beskytte mot overgrep mot menneskerettighetene av selskaper som eies eller kontrolleres av staten, eller mottar støtte eller tjenester i betydelig omfang fra statlige organer som eksportkreditbyråer og offentlige institutter for forsikringer eller garantier, herunder eventuelt ved å kreve aktsomhet på menneskerettighetsområdet.

Statseide selskaper forventes også å følge prinsippene i UNGP pilar II. Kontaktpunktet forventer at det i ny eierskapsmelding uttrykkes klart at selskapene skal respektere menneskerettighetene, herunder grunnleggende arbeidstakerrettigheter og faglige rettigheter, jf. UNGP prinsipp 12 om hva som omfattes av begrepet menneskerettigheter. Det er i dag en økende forståelse for miljøødeleggelser og klimaendringer er alvorlige trusler mot menneskerettighetene. En moderne eierskapsmelding bør reflektere også dette.

Kontaktpunktet oppfordrer til at det i ny eierskapsmelding gis eksempler på hva som er egnede tiltak for å håndtere risikoer, og at det gis konkret veiledning til selskaper om hvordan de skal opptre for å respektere menneskerettighetene, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og faglige rettigheter, i all sin virksomhet og virksomheter som de er direkte knyttet til gjennom en forretningsforbindelse. Anbefalingene bør bygge på kjente veiledere, slik som OECDs sektorveiledere og anbefalinger fra FNs arbeidsgruppe for næringsliv og menneskerettigheter.

1.2.1 Anbefalinger fra FNs arbeidsgruppe for næringsliv og menneskerettigheter

Det vises til FNs arbeidsgruppe for næringsliv og menneskerettigheter – UNWG - sin [rapport²](#) som anbefaler at statene trapper opp sin innsats ved å «**lead by example on business and human rights, starting with those enterprises closest to them - State-owned enterprises**».

Kontaktpunktet anser anbefalingene i denne rapporten som relevante for NFDs eierskapsmelding, og at ny melding konkretiserer anbefalingene i rapporten. UNWG nevner flere eksempler på virkemidler som stater kan ta i bruk for å operasjonalisere UNGP. De nevner bl.a. følgende virkemidler:

1. Stille tydelige krav i lovgiving og politikkutvikling
2. Kreve at statseide selskap gjennomfører aktsomhetsvurderinger med hensyn til menneskerettigheter
3. Kreve systematisk og meningsfull rapportering på menneskerettighetsområdet
4. Sikre reelle muligheter for gjenoppretting og klageadgang for krenkede, stille krav til at statseide selskap samarbeider med juridiske og ikke-juridiske klagemekanismer, og at selskapene sørger for gjenoppretting og erstatning for krenkelseser
5. Bruke eierskapet til å stille krav til respekt for menneskerettigheter og å overse gjennomføringen av dette
6. Ha dialog med styret, som en sentral rolle for staten til å fremme respekt for menneskerettigheter i statseide selskap.

1.2.2 Anbefalinger fra OECDs arbeidsgruppe for ansvarlig næringsliv

OECD har lagt frem utkast til et dokument som samler alle vedtatte anbefalinger i OECD til myndigheter for å fremme ansvarlig næringsliv. Dokumentet “**Recommendation on the role of government in promoting responsible business conduct**”³ viser hvordan OECDs

² http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/32/45

Kortversjon av rapport her:

https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session32/Documents/ExSummary-WGBHR-SOE_report-HRC32.pdf

³ OECD WPRBC “[Recommendation](#) on the role of government in promoting responsible business conduct”. DAF/INV/RBC(2021)1

retningslinjer for flernasjonale selskap er rettet mot selskaper, samtidig som at myndigheter har en viktig rolle for å fremme standardene og sørge for deres gjennomføring.

Særlig relevant her er paragraf IV punkt 2:

(The investment committee in the OECD...)

IV. RECOMMENDS that Adherents lead by example and take measures to promote and exemplify RBC in their role as economic actors and in their commercial activities, including by:

....

2. Establishing and publically disclosing clear expectations for State-Owned Enterprises (SOEs) to observe RBC standards together with effective mechanisms for their implementation.

1.3 Særlige fokusområder

Kontaktpunktet har forslag til noen særlige fokusområder:

Aktsomhetsvurderinger i områder med konflikt og ansvarlig uttrekk

Til slutt vil vi gjerne trekke frem noen særlige tema som kan være relevante å løfte frem i eierskapsdialogen. Gitt at også norske statseide bedrifter har nærvær i mange markeder med konflikt og uro er en økende trend, mener Kontaktpunktet de forhøyede kravene til aktsomhetsvurderinger i land i konflikt, eller områder med risiko for å bli et konfliktområde, bør bli fremhevet. Kontaktpunktet viser til nyttige anbefalinger til både stater og selskap i UNWGs rapport **“Business, human rights and conflict-affected regions: towards heightened action”**⁴. Denne gir også anbefalinger om hvordan gjøre en «responsible exit».

Arbeidstakerrettigheter og faglige rettigheter

Norske statseide bedrifter bør gå foran i arbeidet med å sikre arbeidstakerrettigheter og faglige rettigheter. Rettighetene må sikres, ikke bare i egen virksomhet, men også hos forretningsforbindelser og leverandører.

Miljø og klima

I tillegg til utviklingen på menneskerettsområdet, har miljø-kapittelet i OECDs retningslinjer i praksis blitt tolket slik at selskapers aktsomhetsvurderinger om påvirkning på miljøet også omfatter virksomhetens påvirkning på klimaet.⁵ Dette viktige området bør utvikles og behandles i eierskapsmeldingen.

Bransjesamarbeid for å øke påvirkningskraften

OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger anbefaler også bransjesamarbeid for å bidra til å dele beste praksis og øke påvirkningsmulighet. Kontaktpunktet vil anbefale at staten som eier oppfordre til og vurderer å legge til rette for slike bransjesammenslutninger.

⁴ A/75/212: <https://undocs.org/en/A/75/212>

Executive summary:

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/ExecutiveSummaryConflictReport.pdf>

⁵ Se Slutterklæring av 19. april 2019 fra det nederlandske kontaktpunktet i saken *Oxfam Novib m.fl. mot ING*:

<https://www.oecdguidelines.nl/notifications/documents/publication/2019/04/19/ncp-final-statement-4-ngos-vs-ing>

Med vennlig hilsen

Frode Elgesem
Leder

Cathrine Halsaa
sekretariatsleder